

فصل پنجم

قابلیت‌ها و توانمندی‌های استان آذربایجان شرقی

درس دوازدهم: توانمندی‌های گردشگری در استان

شکل ۱-۵

قابلیت‌ها و توانمندی‌های استان

آیا می‌دانید چرا استان آذربایجان شرقی یکی از استان‌های مستعد گردشگری کشورمان است؟ این استان مهد تمدن، آزادی‌خواهی و موطن رادمردانی بزرگ است و از جهت دیگر جدای از قابلیت‌ها و جاذبه‌های طبیعی مردم مهربان و میهمان‌دوست این استان به صداقت و غیرت و خانواده‌دوستی شهره‌اند. بناهای تاریخی فراوان، آذربایجان شرقی را به یکی از قطب‌های بالقوه گردشگری ایران و جهان تبدیل کرده است. استان ما از دیرباز آشنای اهل سیاحت و تجارت در اقصی نقاط جهان بوده و هست. آذربایجان شرقی به جهت موقعیت جغرافیایی برتر و قرار گرفتن در مسیر جاده ابریشم عامل پیوند دنیای غرب به شرق بوده است و از نظر موقعیت جغرافیایی و قرار داشتن در منطقه مرزی کشور، از مزیت‌های مکانی و ارتباطی ویژه‌ای نیز بهره‌مند است؛ آنچنان که مرکز آن شهر تبریز را دروازه مشرق زمین خوانده‌اند. در ایران، تبریز به شهر اولین‌ها مشهور است؛ زیرا اولین مدرسه، اولین شهرداری، اولین چاپخانه، اولین شورای شهر و بسیاری از اولین‌ها در تبریز برپا شده است.

قدمت زیاد تاریخ و تمدن در استان ما باعث شده است که آثار بدیعی از همه دوره‌های تاریخی در آن دیده شود. تبریز به همراه بسیاری از شهرهای استان مانند مراغه، مرند، شبستر، میانه، و... آثار تاریخی، فرهنگی و مذهبی بی‌بدیلی در قلمرو ملی و جهان فراهم آورده است تا آنجا که بیش از ۱۴۰۰ اثر تاریخی استان در فهرست آثار ملی به ثبت رسیده است و از این نظر رتبه دوم را در کشور داراست.

شهر تبریز به واسطه ویژگی‌های یاد شده به عنوان یکی از مراکز مهم بازرگانی خاورمیانه شناخته می‌شود. سیاحان و تجار اروپایی در دوره صفوی از تبریز به عنوان شهر تجارت نام برده‌اند و از حیث معماری نیز، ابنیه و فضاها معماری خلق شده در این دوره پیش درآمد مکتب معماری اصفهان می‌باشند. موقعیت جغرافیایی و اهمیت تاریخی آذربایجان شرقی مرکز آن را میزبان بزرگ‌ترین سازه سرپوشیده جهان (بازار تبریز) کرده است.

انواع جاذبه‌های گردشگری استان

توان‌ها و جاذبه‌های گردشگری در این استان را می‌توان به دو دسته کلی تقسیم کرد.

الف) جاذبه‌های طبیعی

استان ما به دلیل داشتن تنوع آب و هوا، تنوع ناهمواری‌ها و پوشش گیاهی از قابلیت‌ها و جاذبه‌های طبیعی فراوانی در تمام فصول سال برخوردار است. از جمله جاذبه‌های طبیعی می‌توان به پدیده‌های زیر اشاره کرد:

۱- رودخانه‌ها: ارس، آجی‌چای، صوفی‌چای، قزل‌اوزن و ده‌ها رودخانه فصلی با سیراب کردن زمین‌های کشاورزی مجاور خود موجب رونق اقتصاد کشاورزی آذربایجان شرقی شده‌اند و به اطراف خود طراوت و زیبایی بخشیده‌اند.

شکل ۲-۵- رود مرزی ارس

آبشار آسیاب خرابه - چلغا

۲ - آبشارها : عیش آباد، سرکند دیزج، گل
آختر، آسیاب خرابه از آبشارهای معروف استان اند که
زیبایی خاصی را به طبیعت استان داده اند.

آبشار گل آختر - ورزقان

شکل ۳-۵- تصاویری از آبشارهای استان

قابلیت‌ها و توانمندی‌های استان

۳- آب‌های معدنی و گرم: استان ما به دلیل شرایط زمین‌ساختی، از کانون‌های مهم آب معدنی و آب گرم محسوب می‌شود که در چهار منطقه عمده در اطراف کوه سهند، اطراف بزقوش، شمال شرقی کلیبر و اطراف میشوداغ تمرکز یافته‌اند.

شکل ۴-۵- نمایی از آبگرم بستان آباد

۴- جنگل‌ها: جنگل‌های استان از مناظر طبیعی به شمار می‌روند که به علت تنوع در گونه‌های جنگلی و انبوهی، جذابیت زیادی دارند. وجود آب و هوای مناسب در مناطق جنگلی استان توجه بسیاری از گردشگران کشورمان را به خود جلب کرده است. علاوه بر جنگل‌های وسیع و با ارزش ارسباران، جنگل‌هایی در دره‌های برخی از مناطق کوهستانی استان به چشم می‌خورند که طبیعت زیبایی را خلق کرده‌اند.

۵- سواحل و جزایر: جزیره اسلامی با طبیعت سرسبز و خرم و آب شیرین و گوارا در میان دریاچه‌ای شور، جزیره قویون‌داغی به عنوان زیستگاه قوچ و میش ارمنی، گوزن زرد ایرانی و پرندگان متعدد و وجود آب شیرین و در نهایت جزایر اسپیر و آرزو به عنوان زیستگاه پرندگان، چشمان هر گردشگری را می‌نوازد. علاوه بر این قابلیت‌ها، توان‌های عظیم آب درمانی با آب تنی در این دریاچه موجبات جذب گردشگران را فراهم آورده است.

۶- تالاب‌ها: تالاب بین‌المللی قوری گل و تالاب قره قشون از جمله تالاب‌های استان‌اند که پرندگان زیادی در آن‌ها زندگی می‌کنند که چشم‌انداز زیبایی در نظر گردشگران ترسیم می‌کنند.

۷- کوهستان‌ها و نواحی ییلاقی: بیش از نیمی از مساحت استان را مناطق کوهستانی و تپه‌ماهورها تشکیل می‌دهند. دامنه‌ها و دره‌های این ارتفاعات با آب و هوای معتدل و مناظر زیبا و دارا بودن مکان‌های دیدنی از نواحی جذب گردشگری در فصول گرم سال به حساب می‌آیند. دامنه‌های قره‌داغ، میشوداغ، سهند و قوشاداغ به همراه سایر ارتفاعات با داشتن جاذبه‌های طبیعی زیباترین مناظر طبیعی را در خود جای داده‌اند.

شکل ۵-۵- چشم انداز طبیعی از مناظر بیلاقی (چارویماق)

۸- غارها : غارهای هامپوئیل (کبوتر) در مراغه، آق بلاغ در هشترود، دوگیجان در مرند و اسکندر در سعیدآباد بستان آباد از جمله جاذبه‌های طبیعی اند که هر کدام چشم انداز خاصی در استان ما به وجود آورده‌اند.

ب) جاذبه‌های انسانی

استان ما به دلیل داشتن قدمت سکونت ۶۰۰۰ ساله یکی از مراکز مهم تمدن انسانی در دوره‌های مختلف تاریخ به‌شمار می‌رود.

۱- جاذبه‌های تاریخی

— بناها و یادمان‌های تاریخی : کاخ شهرداری، عمارت ایل گولی، بقایای عمارت ربع رشیدی تبریز و عمارت طومانانس کلبرو... از بناهای تاریخی در استان ماست.

— قلعه‌ها : قلعه‌های جمهور یا بابک کلبر، پشتو، ضحاک هشترود، نودوز اهر، آوارسین خداآفرین، مانداگارانار و سن سارود مرند، قیزلارقالاسی مراغه، جوشین ورزقان، آغچاقله و قیزقالاسی میانه، آق گنبدیاهلاکو، جزیره اسلامی، آبی قلعه سی سراب، کردشت جلفا و قلعه بختک لیلان در ملکان از نقاط دیدنی استان به حساب می‌آیند.

— پل‌های تاریخی : پل قیزکوربوسی میانه، پل میانه، پل خداآفرین، پل بش گوز بناب، پل قیزلارکوربوسی ملکان و... از بناهای دیدنی استان آذربایجان شرقی اند.

قابلیت‌ها و توانمندی‌های استان

شکل ۵-۶- کاروانسرای پیام مرند

شکل ۵-۷- عمارت ایل‌گولی تبریز

شکل ۵-۸- قیزکورپوسی میانه

— **خانه‌های قدیمی:** خانه‌های مشروطیت، قدکی، بهنام، گنجه‌ای زاده، سلماسی و ... از جمله خانه‌های به‌جامانده از گذشتگان ماست.

— **اماکن باستانی و گورستان‌های تاریخی:** مشهورترین آن‌ها عبارت‌اند از: منطقه تاریخی قوبول دره سی هوراند، غار قدمگاه آذرشهر، گورستان بینه شلوار.

— **تپه‌های باستانی:** کول تپه مرند و عجب شیر، قلعه جوق و امام چای سراب، مصلاهی آذرشهر، قره تپه تسوج و اژدها داهی هوراند از دیگر نقاط دیدنی استان ما به حساب می‌آیند.

— **سنگ‌نشته‌ها:** از سنگ‌نوشته‌های استان می‌توان به سفندل و رزقان، قیرخ قیزلار و نشتبان و رازلیق سراب، شیشه دراهر و جوان قلعه در عجب‌شیر اشاره کرد.

— **حمام‌های تاریخی:** حمام‌های کردشت جلفا و نوبر تبریز از جاذبه‌های دیگر استان‌اند.

— **کاروان‌سراهای تاریخی:** از کاروان‌سراهای به‌جا مانده استان ما گویجه بل اهر، الخلیج در تیکمه داش، جمال آباد میانه، خواجه نظر جلفا و پیام مرند را می‌توان نام برد.

شکل ۹-۵- خانه مشروطه تبریز

شکل ۱۰-۵- سنگ‌نشته رازلیق سراب

شکل ۱۱-۵- کلیسای سن استپانوس جلفا

۲- جاذبه‌های مذهبی

استان ما گنجینه‌ای از یادمان‌های مذهبی و زیارتی است که در دوران اسلامی شکل گرفته‌اند. وجود گنبد‌های نیلگون و فیروزه‌ای، مناره‌ها و برج‌ها، مقابر عرفا و منسوبان ائمه اطهار (ع) معنویت خاصی در کالبد جاذبه‌های گردشگری استان دمیده است؛ از آن جمله می‌توان به گوی مسجد یا مسجد کبود (فیروزه جهان اسلام)، مسجد ارک علیشاه (بزرگ‌ترین بنای اسلامی در قرن هشتم هجری)، مقبره الشعرا (مدفن بیش از ۳۰۰ عارف و شاعر و دانشمند)، مقبره دو کمال (کمال الدین بهزاد و کمال الدین خجندی)، مقبره شیخ شهاب‌الدین اهری در اهر و امامزاده‌های (سید محمد آقا در جلفا و سید حمزه در تبریز و...)، کلیساهای استان نظیر کلیسای سنت استپانوس در جلفا اشاره کرد.

شکل ۱۲-۵- مسجد جامع تسوج

شکل ۱۳-۵- مقبره شیخ محمود شبستری

شکل ۱۴-۵- مقبره شهاب‌الدین اهری

شکل ۱۵-۵- گنبد کیود در مراغه

شکل ۱۶-۵- مقبره الشعرا در تبریز

قابلیت‌ها و توانمندی‌های استان

۳- موزه‌ها: موزه‌های مشروطه، سنجش، قاجار، قرآن و کتاب، سایت موزه عصر آهن تبریز، موزه تاریخ طبیعی، موزه ادبی شهریار، شهرداری، شهداء، استانداری، محرم و فرش در تبریز، موزه ادب عرفان در اهر، موزه عشایر آذربایجان در سراب، موزه مردم‌شناسی جنوب سهند در بناب، موزه ایلخانی و موزه سنگ نگاره‌ها در مراغه و موزه هدایا در شهر خامنه از جمله موزه‌های معروف استان ما می‌باشند.

شکل ۱۷-۵- موزه قاجار تبریز

شکل ۱۸-۵- موزه مراغه

۴- **جلوه‌های روستایی ویژه**: روستاهای استان به دلیل موقعیت جغرافیایی و قدمتشان جلوه‌های طبیعی و تاریخی شگفت‌آوری دارند. برخی از این روستاها به عنوان روستاهای هدف گردشگری در سال ۱۳۸۵ به ثبت رسیده است. روستاهای چراغیل در آذرشهر - کندوان در اسکو - خشکناپ در بستان آباد - توتاخانه در بناب - سفیدان در تبریز - اشتبین، کردشت و نوجه مهر در جلفا - آینالو، اسکالوی سفلی خدا آفرین و متعلق در کلیبر - چکان در مراغه - زنوزق در مرند - آستمال، آقا بابا فرامری، کاسین و کرینگان در ورزقان جاذبه‌های گردشگری زیادی دارند.

شکل ۱۹-۵- چشم‌اندازی از روستای کندوان

شکل ۲۰-۵- چشم‌اندازی از روستای اشتبین

۵- **جاذبه‌های تجاری و بازرگانی**: قرار گرفتن بسیاری از شهرهای استان در مسیر جاده ابریشم و رونق تجارت و بازرگانی از زمان‌های قدیم، باعث ایجاد بازارهای قدیمی در شهرستان‌های این استان شده است، همچون بازار تبریز (بزرگ‌ترین بازار مسقف جهان که به ثبت جهانی یونسکو رسیده است)، بازار اهر، بازار مرزی جلفا و...

بیشتر بدانیم

بازار تاریخی تبریز به‌عنوان بزرگ‌ترین بازار سرپوشیده به هم پیوسته جهان دارای ویژگی‌های منحصر به فردی از دوره‌های مختلف تاریخی است. بازار تبریز با حدود یک میلیون مترمربع مساحت به شکلی که ۷۰ هکتار آن را حریم و ۳۰ هکتار آن را عرصه تشکیل می‌دهد، شایسته‌ترین عنوان بزرگ‌ترین سازه سرپوشیده جهان است. در این مجموعه بیش از ۱۶۰ عنصر مختلف و متنوع وجود دارد و بازار را به مکان کامل و جامعی برای هر نوع فعالیتی تبدیل کرده است. وجود ۲۳ کاروانسرا، ۲۲ دالان، ۲۰ تیمچه، ۲۸ مسجد، ۸ مدرسه، ۷ بازارچه، ۵ حمام، ۲ یخچال و یک زورخانه در این مجموعه نشان از اهمیت بازار تاریخی تبریز برای ساکنان شهر و فعالان در این مجموعه دارد.

بازار تبریز با اینکه مجموعه کامل و به هم پیوسته‌ای است اما در عین حال هر بخش نیز استقلال خود را دارد و هر قسمت تا حد امکان تمام نیازهای ضروری خود را در بر دارد که از آن میان می‌توان به ساخت آب‌انبارهای بسیاری که تقریباً در تمام بخش‌های بازار دیده می‌شوند، اشاره نمود.

اهمیت بازار در زندگی مردم قدیم تاحدی بوده که چهار دروازه از دروازه‌های شهر تبریز در محدوده بازار قرار داشته است و در نویر، در خیابان، در سرخاب و در باغمیشه که از دروازه‌های مهم شهر بوده‌اند، به دلیل اتصال این مجموعه با شاهراه ارتباطی ابریشم در بازار قرار داشته‌اند.

شکل ۲۱-۵- نمای یکی از تیمچه‌های بازار تبریز

فعالیت

- ۱- در شهرستان محل زندگی شما کدام نوع گردشگری را بیشتر می توان رواج داد؟ گزارشی تهیه و در کلاس ارائه کنید.
- ۲- کدام یک از جاذبه های گردشگری شهرستان محل زندگی شما بیشتر مورد بازدید گردشگران قرار می گیرد؟
- ۳- جدول زیر را برای شهرستان محل زندگی خود تکمیل کنید.

شهرستان		جاذبه های طبیعی			جاذبه های انسانی	
	۱-	۲-	۳-	۱-	۲-	۳-

توانمندی ها و راهکارهای گردشگری استان آذربایجان شرقی

استان ما در سال ۱۳۸۸ به دلیل داشتن امکانات مناسب بیمارستانی و پزشکان مجرب مقام دوم توریسم درمانی در کشور را به دست آورده است. حوزه نفوذ توریسم درمانی استان در خارج از کشور، منطقه قفقاز (جمهوری آذربایجان - ارمنستان - نخجوان و گرجستان) شمال عراق و شرق ترکیه است که با سرمایه گذاری بیشتر در این زمینه می توان گردشگران زیادی را از کشورهای مختلف منطقه جذب کرد.

در فصل تابستان با توجه به آب و هوای مساعد استان آذربایجان شرقی پس از استان خراسان رضوی بیشترین گردشگر تابستانی را به خود جذب می کند که با هدایت سرمایه گذاری ها به سوی صنعت گردشگری می توان حوزه نفوذ گردشگران داخل و خارج از کشورمان را به استان گسترش داد.

کوهستان های مرتفع زمینه را برای کوه نوردی، ایجاد بیست های اسکی همچون سهند و پیام، مراتع و دامنه های سرسبز و گذر جاده ها از مناظر زیبای طبیعی، زمینه را برای ایجاد مسابقات مختلف ورزشی از جمله تور بین المللی دوچرخه سواری آذربایجان فراهم کرده است که از مهم ترین توانمندی های گردشگری استان محسوب می شوند.

با وجود بیش از هزاران فسیل از گونه های مختلف جانداران عظیم الجثه در استان آذربایجان شرقی نظیر فسیل های مکشوفه مراغه که بیش از ۵۷۳ گونه از انواع جانداران گوشت خوار و ... را در بر می گیرد، به «بهشت فسیلی ایران» مشهور است. همچنین در بخش هایی از ایوند در شمال استان و نیز در مرنه و ورزقان این گونه فسیل ها وجود دارند. با ایجاد موزه های تخصصی و امکانات گردشگری می توان گردشگران زیادی را از کشورهای مختلف جهان در بخش گردشگری طبیعی - علمی (اکوتوریسم علمی) برای استان و کشورمان جذب کرد.

با ایجاد زیرساخت های گردشگری و هدایت سرمایه گذاری ها به سوی این صنعت می توان زمینه را برای اقامت طولانی مدت

قابلیت‌ها و توانمندی‌های استان

گردشگران فراهم کرد. در سال‌های اخیر به‌منظور توسعه گردشگری و رشد و شکوفایی آن از سوی سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان آذربایجان شرقی روستاهای هدف گردشگری و مناطق نمونه گردشگری استان را تعیین و فعال کرده است.

– به ثبت رساندن سایر جاذبه‌های گردشگری استان در فهرست آثار ملی کشورمان و ثبت جهانی برخی از آثار مهم به‌منظور معرفی گسترده و شایسته در سطح ملی و فراملی و تلاش برای حفظ این آثار مؤثر خواهد افتاد. ثبت جهانی مجموعه کلیساهای استان و بازار تاریخی تبریز در فهرست سازمان جهانی یونسکو و ثبت بیش از ۱۴۰ اثر در سطح ملی از جمله این اقدامات است.

جدول ۱-۵. مناطق نمونه گردشگری استان آذربایجان شرقی

ردیف	نام شهرستان	منطقه نمونه گردشگری
۱	آذرشهر	فرمزی گل – شورسو میدانی در گوگان
۲	اسکو	کندوان – جزیره اسلامی – تورامین ایلخچی
۳	اهر	سد ستارخان – دره علی آبادهوراند – فندق لو و افیل بهول
۴	بستان آباد	تالاب قوری گل – دامنه‌های سهند
۵	بناب	قره قوشون – حاشیه سد دوش
۶	تبریز	دره لیقوان – اتوبان شهید کسایی – دامنه‌های سهند – گلوچه و گمانج – خلعت پوشان
۷	جلفا	سواحل رود ارس – آبشار آسیاب خرابه
۸	چاراویماق	آبشار بیرسقا
۹	سراب	آبگرم اسب فروشان – آغمیون سهزاب سراب
۱۰	شهبستر	بندر شرفخانه – دامنه‌های میشو
۱۱	عجب شیر	بندر رحمانلو – حاشیه سد قلعه جای – بندر دانالو و قبادلو
۱۲	کلیبر	قلعه دره سی – حاشیه سد خداآفرین – آبگرم متعلق
۱۳	مراغه	حاشیه سد علویان – دره گشایش – دامنه‌های سهند
۱۴	مرند	پیام – ماهارزنوز
۱۵	ملکان	آبگرم شورسو – قلعه بخنک
۱۶	میانه	کندوان – حاشیه سد آیدوغموش
۱۷	ورزقان	چیچکلو – گل آخور – حماملو
۱۸	هریس	دربند – حاشیه سد شهیدمدنی (ونبار) – حاشیه سد آریاتان
۱۹	هشتگرد	قلعه ضحاک – حاشیه سد سهند
۲۰	خدا آفرین	حاشیه سد خدا آفرین

درس سیزدهم: توانمندی‌های اقتصادی استان

شکل ۲۳-۵

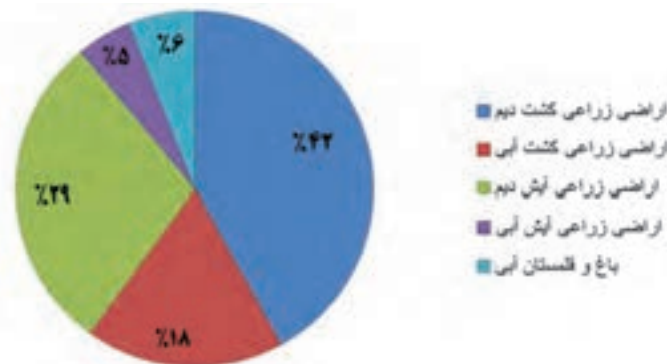

استان آذربایجان شرقی به دلیل شرایط مناسب جغرافیایی و عبور راه‌های مهم ارتباطی از آن و برخورداری از نیروی انسانی کارآمد و توانمندی‌های بالقوه طبیعی، موقعیت ویژه‌ای در اقتصاد کشورمان دارد. این توانمندی‌ها باعث شده این استان در زمینه‌های مختلف اقتصادی مانند: کشاورزی، صنایع و معادن، بازرگانی و خدمات به‌عنوان یکی از استان‌های مهم کشور محسوب شود.

بخش کشاورزی

استان آذربایجان شرقی به دلیل موقعیت جغرافیایی، از توانمندی‌های قابل ملاحظه‌ای از نظر منابع و مزیت نسبی در تولید محصولات کشاورزی، برخوردار است. وجود بیش از ۲/۱ میلیون هکتار اراضی مستعد کشاورزی، ۶/۴ میلیارد متر مکعب آب قابل استحصال؛ تنوع آب و هوایی و قرار گرفتن در حوضه‌های آبریز دریاچه ارومیه، ارس و قزل اوزن و نیز وجود نیروی انسانی متخصص و مجرب از توانمندی‌های بخش کشاورزی استان محسوب می‌شوند. این عوامل سبب شده‌اند تا استان آذربایجان شرقی با مصرف حدود ۳ درصد آب مصرفی کشور، بیش از ۳/۵ درصد محصولات کشاورزی کشور را تولید کند.

۶۶ درصد اراضی کشاورزی استان به صورت دیم و ۳۴ درصد به صورت آبی مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرد. بررسی ارزش افزوده بخش کشاورزی استان نشان می‌دهد، حدود ۱۴ درصد از ارزش افزوده بخش‌های مختلف اقتصادی به بخش کشاورزی اختصاص دارد و بعد از بخش‌های خدمات و صنعت و معدن، در رتبه سوم قرار دارد و با این حال ارزش افزوده بخش کشاورزی استان ۴/۸۱ درصد است که رتبه هشتم را در بین استان‌های کشور داراست.

شکل ۲۴-۵- نمودار توزیع کاربری اراضی کشاورزی استان

زراعت و باغداری

این استان در سال‌های اخیر از نظر تولید محصولات زراعی در رتبه هشتم کشور قرار گرفته است و با توجه به اختصاص یافتن ۶۶ درصد از اراضی استان به کشت دیم، محصولات مختلف دیم از قبیل: حبوبات، نخود، عدس و گندم از رونق خوبی برخوردار است؛ به طوری که از نظر تولید گندم دیمی، رتبه پنجم، تولید نخود رتبه پنجم و تولید عدس رتبه دوم کشور را به خود اختصاص داده است.

نکته قابل ذکر در این زمینه این است که استان آذربایجان شرقی، در زمینه تولید پیاز با تولید ۲۵ درصد پیاز کشور؛ رتبه اول کشوری و از نظر تولید سیب زمینی با تولید ۸ درصد از سیب‌زمینی کشور؛ در رتبه چهارم کشور قرار دارد.

قابلیت‌ها و توانمندی‌های استان

استان آذربایجان شرقی از نظر مساحت باغ، در مقایسه با سایر استان‌ها دارای رتبه پنجم است ولی از نظر حجم تولیدات باغی رتبه هشتم کشور را دارد که دلیل این امر، وقوع سرمای دیررس بهاره و سرمازدگی باغ‌های استان بوده است که منجر به کاهش تولید محصولات باغی استان شده است.

در سال‌های اخیر زعفران و پسته نیز در استان کشت می‌شود که از مرغوبیت بالایی برخوردار است.

شکل ۲۵-۵- کشت زعفران و محصولات باغی در مرند

فعالیت

– مهم‌ترین محصولات کشاورزی شهرستان خود را نام ببرید و بگویید این محصولات به کدام استان‌های کشور صادر می‌شود.

دامپروری

استان آذربایجان شرقی به سبب وجود موقعیت خاص جغرافیایی و اقلیمی و داشتن حدود ۲/۳ میلیون هکتار مرتع و تنوع پوشش گیاهی، از عمده‌ترین مراکز دامداری کشور به‌شمار می‌رود. مناطق عمده فعالیت دامپروری در تقسیم‌بندی مناطق پنج‌گانه به شرح ذیل است: منطقه کرانه شرقی و شمالی دریاچه ارومیه، مناطق شمالی و جنوبی استان، مناطق شرق میانی و شمال غربی استان. استان ما با دارا بودن ۷۶۵۴ هزار واحد دامی، ۶/۴۹ درصد واحدهای دامی کشور را دارا است و از این نظر رتبه سوم را در بین استان‌های کشور دارا است.

ساختار معدنی استان

بخش معدن به لحاظ تأمین مواد اولیه صنایع پایه از قبیل کارخانجات ذوب آهن و فولاد، ذوب مس، ذوب سرب و روی، صنایع تولید سیمان، مواد فرآورده‌های نسوز، شیشه و مصالح ساختمانی اهمیت ویژه‌ای در اقتصاد کشور و استان دارد. استان آذربایجان شرقی، از لحاظ معدن یکی از مناطق غنی کشور است و ظرفیت مناسبی را برای گسترش فعالیت‌های معدنی و توسعه در بخش معدن در اقتصاد استانی و ملی دارد.

بیشتر بدانیم

بررسی معادن موجود در استان

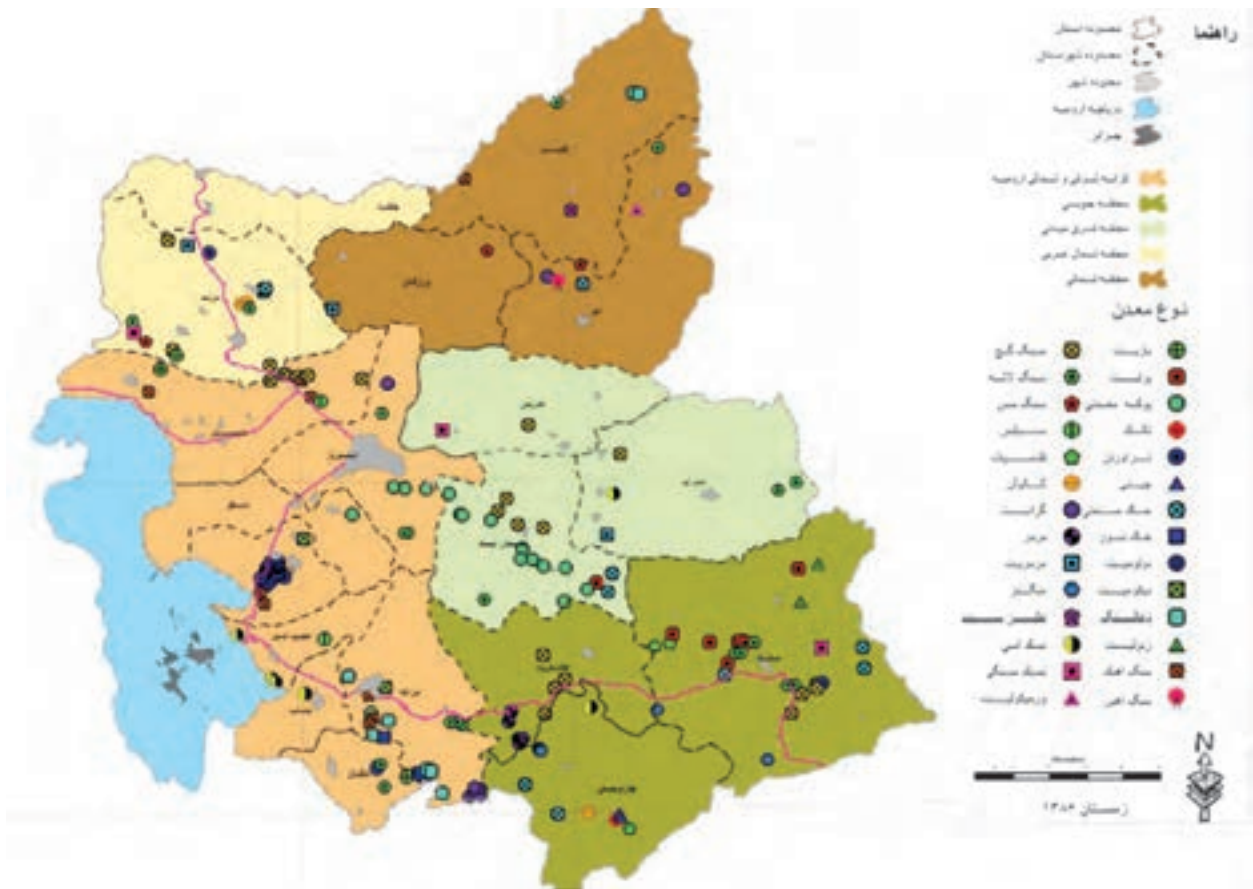
۱- معادن تراورتن، سنگ گچ، سنگ لاشه، پوکه معدنی و سنگ آهک به ترتیب بیشترین تعداد معادن استان را دارا است.

۲- معادن مس، سنگ آهک، تراورتن، سنگ گچ، سنگ لاشه، نمک آبی، زغال سنگ، گرانیت و پوکه معدنی به ترتیب بیشترین تعداد شاغلان را در بخش معدن استان به خود اختصاص داده‌اند.

۳- معادن سیلیس و دولومیت، مس، سنگ آهک، سنگ لاشه، و سنگ گچ بیشترین تعداد ذخیره قطعی را داراست.

۴- معادن مس، سنگ آهک، سنگ گچ، پوکه معدنی و سنگ لاشه بیشترین مقدار استخراج سالیانه را در بین معادن استان به خود اختصاص داده‌اند.

قابلیت‌ها و توانمندی‌های استان

شکل ۲۶-۵- نقشه توزیع مکانی معادن استان

برای مطالعه

نگاهی به پراکندگی معادن استان روی نقشه توزیع فضایی، حاکی از پراکندگی معادن در تمام سطح استان است، ولی آنچه به عنوان قابلیت می‌توان از آن یاد کرد، منطقه معدنی شمالی استان است که در صورت توسعه صنایع کاربردی همگام با فرآوری معادن، می‌تواند این منطقه را که از نظر اکثر شاخص‌های اقتصادی و اجتماعی جزو مناطق محروم استان است، در موقعیت بهتری قرار دهد و افق روشنی را در محرومیت زدایی از استان و حرکت به سوی توسعه متعادل و موزون بگشاید.

فعالیت

– مهم‌ترین معادن شهرستان محل زندگی خود را ذکر کنید و بنویسید این معادن چه نقشی در اقتصاد محل زندگی شما دارد.

بخش صنعت استان

بخش صنعت، یکی دیگر از مهم‌ترین بخش‌های اقتصادی است.

استقرار کارخانه‌های بزرگ صنعتی نظیر: ماشین‌سازی، تراکتور سازی، ایدم، بنیان دیزل، بلبرینگ‌سازی، پیستون‌سازی، لیفتراک‌سازی، پتروشیمی، پالایشگاه، فولادگستر سهند، فولاد میانه، فولاد شاهین بناب، مجتمع عظیم مس سونگون و ده‌ها کارخانه تولیدی بزرگ دیگر در استان ما، باعث شده است این استان موقعیت صنعتی مناسبی به‌ویژه در غرب و شمال غرب کشور بیابد.

شکل ۲۷-۵- پتروشیمی تبریز

شکل ۲۸-۵- صنایع نساجی منطقه آزاد ارس

شکل ۲۹-۵- کارخانه تراکتورسازی تبریز

شهرک‌های صنعتی

شهرک‌های صنعتی به عنوان اجتماع سازمان یافته واحدهای صنعتی، موجبات هم‌افزایی و بهره‌وری مطلوب از منابع را فراهم می‌کنند.

بررسی توزیع جغرافیایی صنایع در سطح استان نشان می‌دهد ۷۴ درصد صنایع در شهرستان‌های تبریز، مرند، شبستر، بستان‌آباد و میانه واقع شده‌اند که در محور یکی از عمده‌ترین راه‌های ارتباطی استان و کشور، یعنی، جاده ترانزیتی بازرگان تبریز- زنجان قرار داشته‌اند. محور ارتباطی عمده دیگر استان محور تبریز- ملکان است که در این مسیر شهرستان‌های اسکو، آذرشهر، بناب، مراغه، عجب‌شیر و ملکان قرار دارند. در این محور حدود ۱۷ درصد کارگاه‌های استان مستقرند.

شکل ۳۰-۵- شهرک صنعتی شهید سلیمی

- جمع بندی توزیع فعالیت های صنعتی در استان را می توان به صورت زیر ارائه کرد :
- استقرار چهار پنجم کارگاه های صنعتی در کرانه شرقی و شمالی دریاچه ارومیه.
 - تمرکز ۶۰ درصد کارگاه های صنعتی در شهرستان تبریز.
 - تمرکز ۵۸ درصد کارگاه های صنعتی با بیش از ۵۰ نفر کارکن در شهرستان تبریز.
 - شکل گیری واحدهای صنعتی استان متناسب با شکل گیری شبکه های زیربنایی در محورهای تبریز- مرند، تبریز - میاندوآب و تبریز - میانه.
 - تشدید آثار سوء زیست محیطی به دلیل تمرکز صنایع در یک محدوده کوچک و در نزدیکی شهرهای بزرگ به خصوص شهر تبریز.
 - شکل گیری شهرک های صنعتی استان در محور تبریز - مرند و تبریز - میاندوآب

شکل ۳۱-۵- کارخانه لیفتراک سازی آمیکو جلفا

بخش بازرگانی و حمل و نقل

زیرساخت‌های بازرگانی استان عبارت‌اند از: گمرکات، منطقه آزاد تجاری-صنعتی، بازارچه‌های مرزی جلفا و نودوز، نمایشگاه بین‌المللی تبریز، و تأسیسات مربوط به سیلو، انبار و سردخانه‌ها، شبکه ارتباطی گسترده هوایی، جاده‌ای و ریلی. در گمرکات تبریز، واردات و صادرات قطعی کالا، ترانزیت داخلی، ورود و خروج موقت مرجوعی، امور مسافری و امور قضایی انجام می‌شود.

برای مطالعه

استان آذربایجان شرقی به دلیل موقعیت خاص استراتژیک، قابلیت‌های فراوانی در جهت گسترش بازرگانی خارجی دارد. وجود مبادی ورودی و خروجی در منطقه مرزی جلفا و نودوز، وجود گمرکات مهم سهلان تبریز و مراغه و نیز منطقه آزاد تجاری-صنعتی ارس و نمایشگاه بین‌المللی تبریز از جمله این قابلیت‌ها است. همچنین وجود راه آهن جلفا و جمهوری ارمنستان و نخجوان و فرودگاه بین‌المللی شهید مدنی تبریز از قابلیت‌هایی است که امکان حمل و نقل بین‌المللی را در زمینه صدور کالا فراهم می‌آورد.

شبکه‌های دسترسی به خصوص شبکه جاده‌ای استان، در فرایند توسعه کشور از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردارند و در توسعه روابط اجتماعی، تجاری و فرهنگی مناطق مختلف، نقش مهمی را ایفا می‌کنند. در استان ماز طول راه‌های اصلی ۱۰۲۹ کیلومتر و راه‌های فرعی ۱۷۴۴ کیلومتر است و حمل و نقل هوایی نقش ارزشمندی در جابه‌جایی کالا و مسافر ایفا می‌کند. در فرودگاه بین‌المللی شهید مدنی تبریز روزانه به‌طور متوسط ۵۱ پرواز انجام می‌شود. فرودگاه‌های شهید مدنی تبریز و سهند نقش مهمی در جابه‌جایی مسافر در استان آذربایجان شرقی دارد.

راه آهن منطقه آذربایجان با ۴۶۸ کیلومتر طول در سال‌های اخیر، نقش مهمی در جابه‌جایی جمعیت و کالا ایفا می‌کند و سالانه بیش از ۱۱۸۰ هزار تن کالا و بیش از یک و نیم میلیون مسافر را جابه‌جا می‌کند.

شکل ۳۲-۵- میدان شهید فهمیده تبریز

شکل ۳۳-۵- نمای از فرودگاه بین‌المللی شهید مدنی تبریز

نقش اقتصادی شهرهای استان

توسعه و گسترش فضایی شهرها، ارتباط تنگاتنگ و مستقیمی با کارکرد سکونتگاه‌های شهری دارد که ناشی از نقش و کار شهری است. تبریز به‌عنوان کلان‌شهر منطقه، کارکرد چند نقشی را به خود اختصاص داده است و در سه کارکرد بازرگانی، صنعتی و اداری نقش قابل توجهی در سطح استان دارد. شهر جلفا که در منطقه آزاد تجاری ارس قرار گرفته است، گسترش فعالیت‌های صنعتی و بازرگانی را که با سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی، نقش ملی و فراملی در منطقه ایفا می‌کند، پذیرفته است. تحلیل نقش شهرهای استان نشانگر تسلط فعالیت بازرگانی و به تبع آن، پذیرش نقش بازرگانی در شهرهای سطح اول استان مانند مراغه، میانه، بناب (بازرگانی صنعت) بوده است. در شهرهای کوچک و کم جمعیت استان نقش مسلط را خدمات کشاورزی در کنار نقش بازرگانی به خود اختصاص داده‌اند.